

Sivistysvaliokunta

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025 (K 20/2025 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan, hallintovaliokuntaan ja lakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- lakivaliokunta LaVL 1/2026 vp
- hallintovaliokunta HaVL 6/2026 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 18/2026 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Jasmiina Jokinen, oikeusministeriö
- asiantuntija Mikko Joronen, Ihmisoikeuskeskus
- erityisasiantuntija Pamela Granskog, opetus- ja kulttuuriministeriö
- erityisasiantuntija Sini Keinonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- opetusneuvos Jukka Tulivuori, opetus- ja kulttuuriministeriö
- lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen, lapsiasiavaltuutetun toimisto
- kielellisten oikeuksien erityisasiantuntija Anne Kirste Aikio, saamelaiskäräjät
- erityisasiantuntija Matti Jutila, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- apulaispääsihteeri Camilla Grundström, Svenska Finlands folkting
- johtaja Leena Nissilä, Opetushallitus
- erityisasiantuntija Janette Grönfors, Valtakunnallinen romaniasiain neuvottelukunta (RONK)
- erityisasiantuntija Pirkko Selin-Grönlund, Kuurojen Liitto ry
- puheenjohtaja Kati Rita, Suomen Vanhempainliitto ry
- kielitieteilijä, dosentti Janne Saarikivi

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- tutkimuskoordinaattori Teija Kangasvieri, Jyväskylän yliopisto
- Suomen Kuntaliitto

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2026 vp

- Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- Finlandssvenska teckenspråkiga r.f.
- Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- Suomalaisuuden Liitto ry
- Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta (jälj. kielikertomus) on seurantaraportti, joka annetaan eduskunnalle vaalikausittain. Kielilain (423/2003) 37 §:n mukaan kertomuksessa käsitellään suomen ja ruotsin kielen lisäksi ainakin saamen kieltä, romanikieltä ja viittomakieltä. Nyt annetussa kielikertomuksessa käsitellään myös karjalan kieleen, tataarin kieleen ja jiddišin kieleen liittyviä kysymyksiä. Valiokunta toteaa, että Suomen kielioloja käsittelevän kertomuksen tärkeyttä korostaa se, että Suomi on hyvin pieni kielialue, jonka on pidettävä hyvää huolta kielistään ja mahdollistettava väestönsä elämä omilla kielillään myös tulevaisuudessa.

Kielikertomus sisältää seuranta- ja ajankohtaista tietoa Suomen kielioloista. Kertomuksessa tarkastellaan erityisesti Suomen kansalliskielten, suomen ja ruotsin, asemaa yhteiskunnan eri osaluilla, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa sekä julkishallinnossa. Tämän lisäksi kielikysymysten tarkastelun teemoja ovat muun muassa digitalisaatio, oikeuslaitos ja kaksikieliset hyvinvointialueet.

Kuten perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 18/2026 vp) on tuotu esille, kertomuksessa käsitellyt oikeudet perustuvat perustuslain 17 §:ssä säädettyihin kielellisiin oikeuksiin. Ahvenanmaan maakuntaa koskevista kielellisistä oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991). Ahvenanmaan maakunta on yksikielisesti ruotsinkielinen.

Julkishallinnon kieli ja palvelujen digitalisoiminen

Suomen vahva enemmistökieli on suomi. Ruotsin kielen asema toisena kansalliskielenä on lainsäädännöllisesti vahva, mutta ruotsinkielisen palvelun toteutumisessa on ollut haasteita kunnissa, hyvinvointialueilla ja valtion tasolla. Ongelmina ovat olleet muun muassa viranomaisten ruotsin kieltä taitavan henkilöstön vähäinen määrä ja ruotsin kielen osaamisen yleinen heikentyminen yhteiskunnassa. Ruotsi on entistä selkeämmin vähemmistökieli, koska viranomaiset eivät aina tarjoa palveluja ruotsin kielellä. Myös kielilainsäädännön tuntemus on todettu heikentyneen viranomaisissa. Valiokunta toteaa, että ruotsinkielisten kielellisten oikeuksien toteutumista käytännössä tulee tukea suunnitelmallisesti.

Kielikertomuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, että ymmärrettävällä säädös- ja virkakielellä vaikutetaan kansalaisten mahdollisuuksiin noudattaa lainsäädäntöä, toimia viranomaisten kanssa ja käyttää viranomaispalveluja. Valiokunta yhtyy kertomuksessa ja hallintovaliokunnan lausunnossa (HaVL 6/2026 vp) todettuun tarpeeseen kehittää säädös- ja viranomaiskieltä

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2026 vp

ymmärrettävämmäksi. Valiokunta korostaa hyvän yleiskielen ylläpitämisen ja edistämisen tärkeää merkitystä molempien kansalliskielien osalta.

Tekoölyn ja teknologian kehittyminen antaa uusia mahdollisuuksia kielellisten oikeuksien turvaamiseen ja palvelun parantamiseen esimerkiksi tekoölypohjaisen tulkkauksen tai käännöstyökalun avulla. Digitalisaatio on kertomuksessa tunnistettu myös yhdeksi keskeisimmistä nykyajan kielellisten oikeuksien haasteista. Digipalvelujen kielitukea ei ole pystytty järjestämään riittävästi, mikä on ilmennyt esimerkiksi siten, että ruotsinkieliset kieliversiot ovat puutteellisia tai viivästyneitä, saamenkielisiä digipalveluja ei juuri ole, viitotut ja tekstitetty sisällöt ovat riittämättömiä ja selkokieltä tarvitseville digipalvelut ovat vaikeaselkoisia.

Sähköisten palvelujen ja niiden käytön yleistyminen — henkilökohtaiseen kontaktiin perustuvan asioinnin vähentyessä — on heijastunut myös eduskunnan oikeusasiamiehelle tehtyjen kielikantelujen teemoihin. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian lausunnon mukaan sen viime vuosina saamat kielikantelut ovat koskeneet yhä useammin tiedottamista ja opastusta kuin konkreettisia asiakaspalvelutilanteita tai asian käsittelyä viranomaisessa. Kielikantelujen painopiste on siten siirtynyt perinteisen viranomaisasioinnin kielikysymyksistä viranomaisten verkkosivujen, sosiaalisen median käytön ja yksittäisten kielikysymysten samoin kuin vieraiden kielten käytön arviointiin.

Valiokunta perustuslakivaliokunnan lausuntoon (PeVL 18/2026 vp) viitaten korostaa, että kieliläistä, saamen kieliläistä ja viittomakieliläistä seuraavat velvoitteet on otettava huomioon luotaessa uusia digitaalisia palveluja ja järjestelmiä ja että valtioneuvoston tulee arvioida, pitäisikö nimenomaista kielellisiä oikeuksia koskevaa sääntelyä sisällyttää sääntelyyn sähköisistä palveluista. Myönteisenä esimerkkinä palvelujen käytännön toteutuksesta voidaan mainita Lapin hyvinvointialueella kehitetty saamenkielisiä digitaalisia sosiaali- ja terveystalvveluja koskeva DigiLapha-asiointialusta, jossa saamen kielet on huomioitu jo asiointialustaa kilpailutettaessa.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös englannin kielen käytön lisääntymiseen, joka on kaventanut Suomen kansalliskielten käyttöalaa yhteiskunnan eri aloilla. Asiantuntijalausunnossa on tuotu esille, että maassamme on paljon uutta väestöä, jonka taito kansalliskielissä ei ole kovin hyvä. Englannin kielen käytön yleistyminen Suomessa koskee erityisesti koulutusta, mitä käsitellään erikseen jäljempänä tässä mietinnössä.

Valiokunta korostaa, että suomen kielen aseman turvaaminen edellyttää sekä luotettavaa tietopohjaa että sellaista valmistelurakennetta, jossa myös suomenkielisten oma yhteiskunnallinen ääni tulee asianmukaisesti huomioon otetuksi, myös kielikertomuksen valmistelussa. On tärkeää, että Kotimaisten kielten keskus Kotus vahvistaa toiminnassaan suomen kielen osaamisen edistämistä ja ylläpitämistä.

Kielelliset oikeudet hyvinvointialueilla

Kielikertomukseen sisältyy katsaus ruotsinkielisten ja saamenkielisten palvelujen tilasta hyvinvointialueilla. Hyvinvointialueet ovat vastanneet sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä vuoden 2023 alusta alkaen.

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2026 vp

Valiokunta katsoo kertomuksessa ja hallintovaliokunnan lausunnossa (HaVL 6/2026 vp) todetun tavoin, että hyvinvointialueuudistuksen aloittamisesta ei ole vielä kulunut riittävästi aikaa sen kielivaikutusten arvioimiseksi. Niitä tulee kuitenkin selvittää tulevia kertomuksia varten ja myös siten, että ne kattavat sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueet.

Kielikertomuksessa on tarkasteltu kaksikielisiä hyvinvointialueita ja muun muassa sitä, miten oman kielen käyttäminen toteutuu sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastilanteissa. Valiokunta perustuslakivaliokunnan lausuntoon (PeVL 18/2026 vp) yhtyen korostaa, että kieli ja potilaan tarve tulla ymmärretyksi ovat tärkeä osa potilasturvallisuutta ja edellytyksiä potilaan itsemääräämisoikeuden ja tiedonsaantioikeuden toteutumiseksi.

Hallintovaliokunnan lausunnossa (HaVL 6/2026 vp) on kiinnitetty huomiota siihen, että hyvinvointialueilla on pula ruotsinkielisestä henkilökunnasta. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan (PeVL 18/2026 vp) haasteita erityisesti terveydenhuollon asiakastilanteissa liittyy myös suomen kielen käyttämiseen. Saadussa asiantuntijalausunnossa on puolestaan kiinnitetty huomiota siihen, että sote-alalla yksityisellä sektorilla työskentelee jatkuvasti enemmän ihmisiä, joiden kansalliskielten taito on heikko, mikä vaarantaa vanhus- ja muiden sote-palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden. Asiantuntijalausunnossa on tuotu esille myös saamenkielisten sote-ammattilaisten puute.

Sivistysvaliokunta korostaa, että hyvinvointialueiden palveluja järjestettäessä tulee huolehtia erityisesti kielellisten oikeuksien toteuttamisesta. Tämä edellyttää muun muassa sitä, että Suomessa koulutetaan sosiaali ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen ammattilaisia riittävästi myös kielilainsäädännön vaatimukset huomioiden. Henkilöstön riittävä kielitaito molemmilla kansalliskielillä on keskeinen potilas- ja asiakasturvallisuuskysymys.

Valiokunta saamaansa asiantuntijalausuntoon viitaten pitää myönteisenä, että korkeakouluissa on kehitetty toiminnallisesti kaksikielisiä koulutuksia, joissa opiskelijan kielitaidon kehittyminen on nivottu osaksi opintoja. Malli tukee palvelujärjestelmän kielitietoista kehittämistä ja asiakasturvallisuutta erityisesti sote-alalla. Koulutusten tavoitteena on kielikoulutuksen ja substanssiopintojen yhdistäminen siten, että koulutuksen aikana henkilön kielitaito kehittyy niin vahvaksi, että hän voi tutkinnon suorittuaan työskennellä suomeksi tai ruotsiksi suomalaisilla työmarkkinoilla.

Kaksikielisillä hyvinvointialueilla toimivat hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) mukaiset kansalliskielilautakunnat ja saamenkielisellä alueella saamen kielten lautakunta. Lautakuntien tehtävänä on muun muassa seurata alueen vähemmistökielisten palvelujen saatavuutta ja laatua ja arvioida aluevaltuuston päätösten vaikutuksia kielellisten oikeuksien toteutumiseen. Lautakunnan tehtäviin kuuluu myös ehdotusten tekeminen aluehallitukselle kielellisten palvelujen kehittämiseksi.

Valiokunta hallintovaliokunnan lausuntoon (HaVL 6/2026 vp) yhtyen katsoo, että hyvinvointialueesta annettu laki antaa toiminnan kehittämiseksi riittävän pohjan. Olennaista on palvelujen laadun seuranta myös kielellisten oikeuksien käytännön toteutumisen kannalta. Se on tarpeen toteuttaa yhdenmukaisin mittarein, jotta seuranta mahdollistaa vertailun myös

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2026 vp

hyvinvointialueiden välillä ja antaa kokonaiskuvaa hyvinvointialueiden kielellisten palvelujen tilasta.

Kielelliset oikeudet oikeuslaitoksessa

Perustuslain 17 §:n 2 momentin mukaan jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimissa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Julkisen vallan on huolehdittava suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Kielikertomukseen sisältyy jakso kielellisten oikeuksien toteutumisesta oikeuslaitoksessa tuoden esille muun muassa ruotsinkielisten palvelujen tilanne. Lakivaliokunnan antaman lausunnon (LaVL 1/2026 vp) mukaan siihen on vaikuttanut heikentävästi erityisesti vuonna 2019 voimaan tullut kärjäoikeusuudistus. Sen yhteydessä kaksikielisten kärjäoikeuksien määrä vähennettiin kahdeksasta viiteen ja neljä kaksikielistä istuntopaikkaa lakkautettiin. Lisäksi Pohjanmaan kärjäoikeuden enemmistökieli muuttui ruotsista suomeksi. Kielikertomuksen mukaan kielellisten oikeuksien toteutumisesta on seurattu, ja esimerkiksi tuomioistuimille suunnatun kyselyn tulosten mukaan kärjäoikeuksien rakenneuudistuksella on arvioitu olleen ruotsinkielistä toimintaa heikentäviä vaikutuksia muun muassa kaksikielisten henkilöiden rekrytoimiseen, ruotsin kielen käyttämiseen, henkilöstön kielitaitoon ja asiakkaiden tietoon ruotsinkielisten palvelujen saatavuudesta.

Lakivaliokunnan lausunnon (LaVL 1/2026 vp) mukaan käytännössä on esiintynyt tilanteita, joissa asiaan osallinen on joutunut luopumaan oikeudestaan käyttää ruotsia tai vaihtanut oikeudenkäyntikieliseksi suomen. Ruotsin kielen käyttö oikeudenkäynnin kielenä on siten vähentynyt. Kehityksen arvioidaan alkaneen jo ennen vuoden 2019 kärjäoikeusuudistusta. Vaikuttavina tekijöinä ovat olleet myös muun muassa ruotsinkielisten avustajien vähäinen määrä, asiaan osallisten kaksikielisyys sekä uskomukset asian nopeammasta ja laadukkaammasta käsittelystä suomeksi.

Sivistysvaliokunta perustuslakivaliokunnan lausuntoon (PeVL 18/2026 vp) yhtyen korostaa kielellisten oikeuksien toteutumisen seuraamisen tärkeyttä ja näiden oikeuksien huomioimista oikeuslaitosta ja siihen liittyvää koulutusta kehitettäessä.

Kielikertomuksessa on tuotu esille myös poliisin vähäinen ruotsin kielen taito tuoden esille, että tämän seurauksena rikosprosessi voi käynnistyä asianosaiselle ”väärällä kielellä”. Valiokunta hallintovaliokunnan lausunnossa (HaVL 6/2026 vp) esitettyyn viitataan pitää tärkeänä ruotsinkielisen poliisikoulutuksen turvaamista.

Kielelliset oikeudet varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa

Yleistä. Kielikertomuksessa tarkastellaan varhaiskasvatusta, suomen- ja ruotsinkielistä perusopetusta, lukio- ja ammatillista koulutusta sekä korkeakoulutusta.

Valiokunta saatuun asiantuntijalausuntoon viitaten toteaa, että kielellisten oikeuksien toteutumisessa on keskeistä, että varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa on saatavilla pätevät

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2026 vp

opettajat ja laadukkaat oppimateriaalit kaikilla opetettavilla kielillä. Asiantuntijalausunnoissa on tuotu esille tarve kehittää viittomakielisten ja muiden kieliryhmien lasten kielellisiä tarpeita koskevien tietojen keräämistä ja tilastointia. Tietoa tarvitaan, jotta voidaan varmistua siitä, että esimerkiksi lasten tulkkaus- ja tulkitsemispalvelut toteutuvat yhdenvertaisesti koko maassa.

Valiokunta perustuslakivaliokunnan lausuntoon (PeVL 18/2026 vp) viitaten kiinnittää huomiota suomenruotsalaisen viittomakielisen oppimateriaalin riittämättömyyteen, mikä on syytä huomioida myös valtioneuvoston piirissä. Saamen kielen osalta asiantuntijalausunnossa on todettu, että haasteena on ollut erityisesti puutteet inarin- ja koltansaamen opetuksen jatkuvuudessa sekä oppimateriaalien riittämättömyys. Lisäksi on tuotu esille, että romanikielistä opetusta varten on vaikeuksia saada opettajia ja muodostettua opetusryhmiä.

Saadun asiantuntijalausunnon mukaan suomen kieltä ja sen taitoa on heikentänyt perustaitojen heikko oppiminen koulussa. Vuonna 2024 vain 16 prosenttia 6. vuosiluokan oppilaista saavutti äidinkielessä hyvän osaamisen tason. Valiokunta on useaan otteeseen painottanut perustaitojen, kuten luku- ja kirjoitustaidon, osaamisen vahvistamisen tärkeää merkitystä (ks. esim. SiVL 6/2023 vp, SiVL 4/2024 vp, SiVL 1/2025 vp ja SiVL 4/2026 vp). On erittäin hyvä, että perusopetuksen äidinkielen ja kirjallisuuden opetukseen on lisätty kaksi vuosiviikkotuntia heikkojen oppimistulosten parantamiseksi ja perustaitojen oppimisen vahvistamiseksi. Muutos tuli voimaan 1.8.2025, ja tuntilisäyksiin on varattu pysyvää rahoitusta 20,6 miljoonaa euroa vuodesta 2026 alkaen. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden tukea on pyritty lisäämään ja kehittämään esimerkiksi hankkeiden ja verkostojen keinoin. Lisäksi esi- ja perusopetuksen 1.8.2025 voimaan tullut oppimisen tuen uudistus sisältää opetuskielen tukiopetuksen. Se on ryhmäkohtainen tukimuoto, jota annetaan oppilaille, joilla ei ole riittävää opetuskielen taitoa perusopetuksen oppimäärän suorittamiseksi.

Toisen kotimaisen kielen opetus. Kielikertomuksessa on tuotu esille, että lukuvuonna 2023—2024 suomenkielisen perusopetuksen oppilaista suurin osa opiskeli ruotsia B1-kielenä ja vain muutama prosentti A1- tai A2-kielenä. Suomenkielisissä peruskouluissa A1-kieli on lähes poikkeuksetta englanti, mutta joissakin kouluissa A1-kieleksi voi valita myös ruotsin. Ruotsinkielisissä peruskouluissa suomea opiskellaan A1-kielenä eli opiskelu aloitetaan lähes aina jo ensimmäisellä luokalla, ja suurin osa oppilaista opiskelee kahta pitkää kieltä, suomea ja englantia.

Toisen kotimaisen kielen opiskelemista on pyritty edistämään suunnitelmallisesti. Vuosina 2022—2025 toteutetun toisen kotimaisen kielen kehittämisohjelman tavoitteena oli vahvistaa toisen kotimaisen kielen opetusta ja oppimista varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle saakka. Osana kansalliskielistrategiaa perusopetuksen 7. luokalle on lisätty syksystä 2024 alkaen yksi vuosiviikkotunti B1-kieleen, joka suurimmalle osalle oppilaista tarkoittaa ruotsia toisena kotimaisena kielenä.

Asiantuntijalausunnon mukaan kehittämisohjelmasta huolimatta ruotsin kielen opiskelu ja osaaminen on maassamme heikkoa. Valiokunnan näkemyksen mukaan tilanteen parantamiseksi on tarpeen arvioida keinoja, joilla saadaan vahvistettua ruotsin kielen oppimista jo perusopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa.

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2026 vp

Äidinkielen opetuksen tavoin toisen kotimaisen kielen opetusmäärä on ammatillisessa koulutuksessa vähäinen lukiokoulutukseen verrattuna. Ruotsinkielisessä opetuksessa haasteena kaikilla koulutusasteilla ja korostuneesti etenkin ammatillisessa koulutuksessa on pula ruotsinkielisestä oppimateriaalista. On myönteistä, että hallitusohjelmaan on kirjattu laadukkaan oppimateriaalin saatavuuden varmistaminen molemmilla kansalliskielillä ja että hallitus on lisännyt määrärahoja pienlevikkisen oppimateriaalin tuottamiseen.

Englannin kielen korostuminen. Valiokunta toteaa, että tässä mietinnössä aikaisemmin esille tuodun englannin kielen käytön lisääntymisen haasteet julkishallinnossa ulottuvat myös koulutukseen. Tämä koskee erityisesti yliopistokoulutusta, mutta asiantuntijalausannon mukaan suomen ja ruotsin käyttöä uhkaa enenevässä määrin myös muussa koulutuksessa lisääntyvä englannin kielen käyttö. Kansalliskielten vähentyvän käytön uhkana on muun muassa se, että työelämän ja julkishallinnon tarpeisiin ei valmistu tarpeeksi kansalliskieliä riittävästi hallitsevia osaajia.

Kertomuksessa mainitussa Englanti Suomen kansalliskielten rinnalla -selvityksestä ilmenee, että korkeakouluissa englanti on korvannut suomen kieltä joissakin toiminnoissa ja heikentänyt erityisesti suomenkielisen opetuksen saatavuutta ja tutkimuksen mahdollisuuksia. Englannin kielen lisääntynyt käyttö näkyy selvityksen mukaan myös ruotsinkielisissä korkeakouluissa. Valiokunta perustuslakivaliokunnan näkemykseen (PeVL 18/2026 vp) yhtyen katsoo, että edellä selostettua kehityskulkua voidaan voimassa oleva lainsäädäntökin huomioiden pitää ongelmallisena. Valiokunta kiinnittää tältä osin huomiota myös kansalliskielistrategiaan, jossa suomen kielen osalta päätavoitteena on kielen käyttöalan kaventumisen estäminen.

Asiantuntijalausunnossa on tuotu esille, että suurin osa opiskelijoista ei tiedä voivansa vaatia suomenkielistä ohjausta tai oikeutta laatia opinnäytteitä suomeksi. Valiokunta painottaa, että yliopisto- ja ammattikorkeakoululainsäädäntö turvaa suomen ja ruotsin aseman opetus- ja tutkintokielenä, eikä englannin käytön laajentaminen saa johtaa lakisäädösten kielten syrjäyttämiseen. Kielikertomuksessa esiin tuotu apulaisoikeuskanslerin ratkaisu¹ vahvistaa periaatteen, jonka mukaan opiskelijoilla on oltava todellinen mahdollisuus suorittaa tutkintonsa pääosin kansalliskielillä.

Monipuolisen kielivarannon turvaaminen. Kielikertomuksessa tunnistetut englannin kielen ylivallan vaikutukset ulottuvat myös maamme kielivaraan. Valiokunta jakaa huolen siitä, että englanti ohittaa muut vieraat kielet erityisesti perusopetuksen ja toisen asteen kielivalinnoissa. Riittävän kielivarannon turvaamista tulee edistää suunnitelmallisesti, ja se tulee huomioida myös seuraavissa kielikertomuksissa. Lisäksi opetussuunnitelmien ja koulutuksen ohjausjärjestelmää tulee vahvistaa siten, että myös muut vieraat kielet kuin englanti säilyvät todellisina opiskeluvaihtoehtoina.

Eräitä muita huomioita

Kielikertomus antaa hyvän pohjan kielellisiä oikeuksia edistävälle toimenpiteille. Niiden yhteydessä on tärkeää tunnistaa myös haavoittuvat ryhmät kielellisen yhdenvertaisuuden

¹ OKV/2967/10/2021, Oikeuskanslerin ratkaisu, Aalto-yliopiston kielelliset linjaukset.

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2026 vp

varmistamiseksi. Kertomuksessa on tuotu esille esimerkiksi, että pienemmistä kotoperäisistä kielistämme useampi on määritelty uhanalaiseksi, ja näistä esimerkiksi karjalan kielen, suomenruotsalaisen viittomakielen ja romanikielen elinvoimaisuutta on pyritty viime vuosina vahvistamaan elvytysohjelmilla. Valiokunta pitää ohjelmia tarpeellisina, koska kielelliset esteet eivät ole vain asioinnin hankaluuksia, vaan todellisia esteitä käyttää perusoikeuksia, saada tietoa ja osallistua yhteiskuntaan yhdenvertaisena jäsenenä.

Valiokunta toteaa, että nykyinen kielilainsäädäntö säätelee pääosin julkisten palvelujen kieltä, vaikka osa näistä palveluista on siirtynyt yksityisille tai yhtiötetyille toimijoille. Tämä voi jättää kansalliskielten käyttöä koskevan sääntelyn epäselväksi tällaisessa palvelutuotannossa.

Valiokunta lakivaliokunnan lausuntoon (LaVL 1/2026 vp) yhtyen huomauttaa, että kertomukseen ei sisälly suosituksia tai toimenpide-ehdotuksia havaittujen puutteiden korjaamiseksi, ja pitää tärkeänä, että tällaisia toimenpiteitä ryhdytään kartoittamaan ja toteuttamaan käytännössä. Samoin kertomuskäytäntöä on perusteltua jatkossa kehittää siten, että kieliolojen kuvailemisen lisäksi kertomus sisältää tarvittaessa suosituksia ja toimenpide-ehdotuksia kieliolojen parantamiseksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 20/2025 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta, mutta eduskunta edellyttää, että kertomusta kehitetään jatkossa siten, että kieliolojen kuvaamisen lisäksi kertomukseen sisällytetään suosituksia ja toimenpide-ehdotuksia kieliolojen parantamiseksi.

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2026 vp

Helsingissä 13.5.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Ari Koponen ps
jäsen Sandra Bergqvist r
jäsen Maaret Castrén kok (osittain)
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd (osittain)
jäsen Pia Hiltunen sd (osittain)
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Hanna Kosonen kesk (osittain)
jäsen Milla Lahdenperä kok (osittain)
jäsen Pia Lohikoski vas
jäsen Nasima Razmyar sd (osittain)
jäsen Sara Seppänen ps (osittain)
jäsen Markku Siponen kesk (osittain)
jäsen Jaana Strandman ps
jäsen Oskari Valtola kok (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen